

Jaarverslag 2023

Federale raad voor duurzame ontwikkeling

Inhoud

Inhoud	3
DUURZAAMHEIDSVERSLAG	5
VOORWOORD	6
VERANTWOORDING	7
IDENTITEITSKAART VAN DE FRDO	8
Historiek	8
Samenstelling	8
Structuur	9
Werking van het secretariaat	9
Wettelijke opdrachten	10
UITVOERING ACTIVITEITENPROGRAMMA 2022-2023: EVALUATIE	11
ALGEMENE EVALUATIE	26
DUURZAAM BEHEER, PER DOMEIN	27
Energie-efficiëntie	27
Mobiliteit	28
Afvalbeheer en materialengebruik	29
Aankoopbeleid	31
Veiligheid en gezondheid	32
Interne communicatie	33
Vorming en opleiding	34
Loopbaanbegeleiding	34
ADMINISTRATIEF VERSLAG	35
ADVIEZEN VAN DE RAAD	36
Aantal en consensus	36
Adviezen op eigen initiatief	37
De adviezen van 2023	37
Opvolging van de adviezen	38
INFORMATIE EN COMMUNICATIE	39
Nieuwsbrieven	39

Website, sociale media en pers	39
ACTIVITEITEN VAN DE RAAD	44
Algemene vergadering	44
Werk- en projectgroepen, begeleidingscomités.....	45
Bureau	46
Beleidsdialoog en interne informatieve activiteiten	46
Events.....	47
Evaluatie activiteiten	48
Vertegenwoordiging	49
FINANCIEEL VERSLAG	50
BIJLAGEN	53
BIJLAGE 1 OVERZICHT VAN DE STAKEHOLDERS.....	54
BIJLAGE 2 GRI.....	56

DUURZAAMHEIDSVERSLAG

VOORWOORD

Na het jaar vol veranderingen van 2022, was 2023 een feestelijk jaar. Zo vierden we ons 30 jarig bestaan en verwelkomden we Patrick Dupriez als nieuwe voorzitter in opvolging van François-Xavier de Donnea.

In 2023 plukten we de vruchten van de doorgevoerde veranderingen. Adviezen opstellen ging vlotter met de nieuwe procedure en de bijdrage van de pool van wetenschappers was een aanwinst.

Voor onze events werkten we met een nieuwe systeem om publieksparticipatie efficiënter en democratischer te laten verlopen. We stellen onze werking steeds in vraag en willen altijd verbeteren waar mogelijk en behouden wat goed werkt. De thema's van onze events waren interessant en bereikten een groot en divers publiek.

Ook begonnen we in 2023 al aan de voorbereidingen van 2024. Een jaar dat voor België en Europa ongetwijfeld spannend gaat zijn door het Belgische voorzitterschap van de Raad in de eerste helft van het jaar en de verkiezingen in juni, met een volledig nieuwe wetgevende macht voor elk beleidsniveau.

Maar in dit verslag kan u zien wat we in 2023 hebben verwezenlijkt, wat we nog willen verwezenlijken en waar we (helaas) te kortschoten.

VERANTWOORDING

Voor dit rapport lieten we ons inspireren door het GRI (Global Reporting Initiative)-raamwerk voor verslaggeving, een internationale rapporteringsstandaard die voldoende aandacht geeft aan de drie dimensies van duurzaamheid: ecologisch, economisch en sociaal. Het is de bedoeling niet alleen transparant te zijn en een duidelijk globaal beeld te geven van onze werking. Maar eveneens is het de bedoeling een bijkomende managementtool te introduceren voor een volgehouden verbetering van de kwaliteit van onze werking en de effectiviteit van de ingezette middelen. We richten ons met dit verslag op onze stakeholders, beleidsmakers en onze leden.

Toepassingsgebied

Het verslag heeft betrekking op de activiteiten van het secretariaat, gevestigd in de Financietoren (Kruidtuinlaan) in Brussel, en de output van de raad. Hoewel de FRDO lid is van EEAC (European Environment and Sustainable Development Advisory Councils), het Europees netwerk van milieu en duurzame ontwikkelingsraden, worden de activiteiten van EEAC in dit verslag buiten beschouwing gelaten.

Verslagperiode

De verstrekte informatie in het rapport heeft betrekking op de periode van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023.

Betrouwbaarheid van de gegevens

Om de volledigheid en waarheidsgetrouwheid van het verslag te verzekeren, is ook externe verificatie van de geïntegreerde cijfers vereist. Zo wordt de boekhouding en de naleving van de sociale wetgeving gecontroleerd door de FOD VVVL (Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu).

Icoontjes | In dit rapport worden icoontjes van Flaticon.com gebruikt.

Contact Jan Mertens • jan.mertens@frdo-cfdd.be

IDENTITEITSKAART VAN DE FRDO

Kerncijfers FRDO 2023	
Personeel	7,3 VTE
Totale bedrijfsinkomen (= overheidssteun)	€ 212.000
Budget personeelsvergoedingen (via FOD VVVL)	€ 719.127
Kosten (werkingskosten + investeringen)	€ 186.446
Aantal uitgebrachte adviezen	13
Leden met stemrecht	24
Deelnemers aan de events	1.177
Aantal events	6

Historiek

De FRDO (Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling) werd in 1997 opgericht als opvolger van de Nationale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (NRDO) die sinds 1993 functioneerde. Dit gebeurde naar aanleiding van de wet van 5 mei 1997 die de coördinatie van het Belgisch beleid inzake duurzame ontwikkeling (DO) regelt.

Samenstelling

De raad heeft 24 leden met stemrecht. De leden van de raad zijn vertegenwoordigers van diverse maatschappelijke groepen: milieuorganisaties, organisaties voor ontwikkelingssamenwerking, werknemers- en werkgeversorganisaties en jongerenorganisaties. Daarnaast heeft de raad ook leden zonder stemrecht en waarnemers. Dit zijn wetenschappers, vertegenwoordigers van consumenten- en vrouwenorganisaties, vertegenwoordigers van de federale en regionale regeringen, van de verschillende milieu- en sociaal-economische adviesraden, en van de andere federale diensten voor duurzame ontwikkeling. De voorzitter van de raad heeft een leidinggevende functie, maar is niet operationeel actief.

Structuur

De raad beschikt over drie organen die de goede werking verzekeren:

- de algemene vergadering die het beleid bepaalt en de adviezen goedkeurt
- het bureau dat de werking coördineert en als arbitrageorgaan functioneert
- de werk- en projectgroepen die de adviezen, forumactiviteiten en studies voorbereiden.

Ter ondersteuning van deze drie organen beschikt de raad over een vast secretariaat.

Hare Majesteit de Koningin is de ere-voorzitster.

Werking van het secretariaat

Het secretariaat staat in voor de inhoudelijke, administratieve en logistieke ondersteuning van de raad. Het secretariaat telt 9 medewerkers: een directeur, twee adjunct-directeurs, vijf wetenschappelijk medewerkers en een administratief medewerker.

In 2023 werkten de volgende personen voor het secretariaat:

- **Marc Depoortere**, directeur (FR)
- **Fabrice Dehoux**, adjunct-directeur (FR)
- **Jan Mertens**, adjunct-directeur (NL)
- **Nathalie Boucquey**, wetenschappelijk medewerkster (FR)
- **Alexis Dall'Asta**, wetenschappelijk medewerker (FR),
- **Koen Moerman**, wetenschappelijk medewerker (NL)
- **Chris Schuurmans**, wetenschappelijk medewerkster (NL)
- **Lize Boelanders**, wetenschappelijk medewerkster (NL)
- **Sven Vermassen**, administratief assistent (NL).

Het vast secretariaat van de FRDO bestaat uit 7 voltijdse medewerkers, 1 medewerker die halftijds werkt en 1 medewerkster die een 4/5de werktijd heeft. Er zijn 9 statutaire medewerkers. De verhouding tussen de basissalarissen van mannen en vrouwen is 1/1, net als in de vorige jaren. 1 Medewerker werkt via het talent exchange programma bij de FRDO. Deze persoon wordt dan ook niet opgenomen in het personeelsbudget.

Het secretariaat van de raad bevindt zich in de Financietoren, nabij de Kruidtuin.

Wettelijke opdrachten

De raad heeft als wettelijke opdrachten:

- **advies verlenen** aan de overheid over alle maatregelen betreffende het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling en participatie aan beleidsdialogen met leden van de regering ;
- een **forum zijn** waar van gedachten kan worden gewisseld over duurzame ontwikkeling. Hieronder valt ook de organisatie van stakeholderdialogen ter voorbereiding van adviezen binnen de statutaire organen, werkgroepen en fora ;
- **informer en sensibiliseren** over duurzame ontwikkeling van burgers, particulieren en openbare organisaties. Dit gebeurt voornamelijk via conferenties, seminaries, webinars en andere openbare en niet-openbare activiteiten ;
- **onderzoek voorstellen** in alle domeinen die verband houden met duurzame ontwikkeling.

De raad oefent de adviesopdrachten uit op het verzoek van leden van de federale regering, het parlement of andere instanties zoals de IMCDO (Interministeriële Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling). Hij kan ook op eigen initiatief adviezen uitbrengen.

De conferentie 'Jongeren en klimaat' op 9 oktober 2023

UITVOERING ACTIVITEITENPROGRAMMA 2022-2023: EVALUATIE

Verantwoording

Het activiteitenprogramma 2022-2023 werd in 2021 voorbereid en bevestigd door de Algemene Vergadering begin 2022.

Algemeen kader

Doelstellingen van het programma | (1) De kennis van de leden over een thema vergroten, (2) meer te weten komen over het standpunt van andere leden over dit thema, (3) boodschappen overbrengen aan de politieke wereld via diverse kanalen.

Partnerschappen | Met: regionale en andere federale raden, administraties, het Parlement (in het bijzonder de Commissie energie, milieu en klimaat), andere instanties.

Een interfederale rol | Op die gebieden waar dat zinvol is.

SDGs als referentiekader | Systematisch verwijzend naar het SDG-kader (transversale aanpak) en de relevante indicatoren. Nagaan hoe de SDGs in de verschillende activiteiten zijn geïntegreerd.

Systematische follow-up | Van activiteiten en publicaties.

De verschillende activiteiten zijn onderverdeeld in "prioritaire punten" en "follow-up-punten".

1. Herstelbeleid

Follow-up

Doel: In 2020-2021 zijn verschillende adviezen ingediend. Het komt er nu op aan de tenuitvoerlegging van deze Europese component op federaal niveau op te volgen.

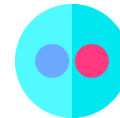
Acties: (1) Staatssecretaris Dermine zal tijdens de AV van 9 februari 2022 verslag uitbrengen over de wijze waarop deze adviezen zijn opgevolgd. Op basis daarvan kan de raad al dan niet besluiten een aanvullend advies uit te brengen. (2022) (2) Het kabinet Dermine zou rondetafelconferenties moeten organiseren om gevolg te geven aan de maatregelen (werkzaamheden in strategische sectoren, oprichting van een hogere investeringsraad, ...). De FRDO-CFDD zal aan deze rondetafelconferenties deelnemen. (2022-2023)

Wat is er gedaan: Staatssecretaris Thomas Dermine presenteerde tijdens de AV van 9 februari het vervolg op de in 2020 en 2021 uitgebrachte adviezen. De leden achtten het niet nodig een nieuw advies over dit onderwerp op te stellen. De WG-leden hebben drie keer met het kabinet vergaderd over de voortgang van de werkzaamheden. De rondetafelgesprekken met de staatssecretaris werden georganiseerd. Er is een brief gestuurd aan de staatssecretaris over het REPowerEU-dossier.

Oordeel: De regering, en meer bepaald staatssecretaris Dermine, blijft de FRDO regelmatig betrekken, samen met andere raden (CRB, NAR), wat op zich positief is. De raad heeft op dit punt geen verder initiatief genomen.

2. Duurzame ontwikkeling

2.1 Evaluatie van de wet van 1997 over duurzame ontwikkeling |

Prioriteit

Doel: Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de wet van 1997 over duurzame ontwikkeling is het kabinet van minister Khattabi van plan een evaluatie van deze wet uit te voeren.

Acties: Afhankelijk van de bereidheid van de minister om de FRDO hierbij te betrekken, een advies uitbrengen over het voorstel tot herziening. (2022-2023)

Wat is er gedaan: In dit stadium is er geen informatie over de door minister Khattabi geplande herziening van de wet inzake DO en over de rol die de FRDO zou kunnen spelen bij eventuele initiatieven in dit verband.

Oordeel: / (niet uitgevoerd in 2023)

2.2 Maatschappelijk draagvlak creëren voor duurzame ontwikkeling: jongeren, communicatie, klimaat en duurzame ontwikkeling | *Prioriteit*

Doel: Het belichten van communicatie- en bewustmakingsacties die door jongeren (voor jongeren) worden uitgevoerd in verband met klimaatverandering in de context van duurzame ontwikkeling. Deze communicatieacties kunnen gericht zijn op individuele gedragsveranderingen of kiezen voor een holistische en systemische aanpak waarbij bredere collectieve keuzes aan de orde worden gesteld.

Acties: (1) een conferentie organiseren over communicatie- en bewustmakingsacties van jongeren voor jongeren (2) De volgende vraag zal worden geanalyseerd: "Stellen jongeren zich bij het kiezen van een studierichting de vraag naar duurzaamheid? In welke mate en welke rol speelt duurzaamheid bij hun keuze voor een onderwijstraject?" Het secretariaat zal relevante kennis verzamelen. Er zal een conferentie worden georganiseerd, met een verslag van de besprekingen. (2023)

Wat is er gedaan: De eerste actie is uitgevoerd via de conferentie "*Jongeren willen deel van de oplossing zijn / klimaat- en duurzaamheidseducatie*

als sleutelement". Er waren 409 inschrijvingen met 221 aanwezigen. De evaluatie van het event was positief.

Oordeel: We hebben de vooropgestelde doelen verwezenlijkt.

2.3. Federaal rapport duurzame ontwikkeling | *Prioriteit*

Doel: De dialoog tussen het Planbureau en de leden van de FRDO versterken over kwesties in verband met de federale rapporten duurzame ontwikkeling, zowel voor het evaluatieve als voor het prospectieve gedeelte.

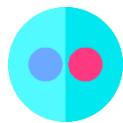
Acties: Opstellen van een initiatiefadvies over toekomstige verslagen. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Er werd besloten geen advies uit te brengen over het duurzaamheidsverslag, maar de resultaten van dit verslag te integreren in het VNR-proces (zie punt 2.6).

Oordeel: Deze actie is deels uitgevoerd.

2.4. Federaal plan duurzame ontwikkeling | *Prioriteit*

Doel: De uitvoering van het plan opvolgen.

Acties: Op verzoek van minister Khattabi, en op basis van een analyse van de wijze waarop bij de opstelling van de definitieve versie van het plan rekening is gehouden met het advies van de FRDO-CFDD, deelnemen aan het toezicht op de uitvoering van het plan via rondetafelgesprekken. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: In 2023 is over dit onderwerp geen rondetafel georganiseerd.

Oordeel: Deze actie kon niet uitgevoerd worden.

2.5. Opvolging van de staatshervorming | *Follow-up*

Doel: Er vond in het federaal parlement en de senaat een discussie plaats in het kader van de staatshervorming, over de aspecten energie, klimaat, milieu en duurzaamheid.

Acties: De parlementaire agenda opvolgen. (2022-2023)

Wat is er gedaan: De parlementaire agenda werd opgevolgd.

Oordeel:

2.6. Voluntary National Review | *Prioriteit*

Doel: Betrokken worden bij de Voluntary National Review

Acties: Opstellen van een initiatiefadvies om proactief input te leveren voor de VNR (Voluntary National Review). (2022-2023)

Wat is er gedaan: De volgende Belgische VNR heeft plaatsgevonden in 2023. De tweede VNR van België werd opgesteld in 2023. De FRDO heeft een belangrijke rol gespeeld bij de opmaak van deze VNR. Ook was er op 14 juni 2023 een dialoog over de VNR en stelden we samen met andere raden een advies op over de VNR.

Oordeel: Belangrijke bijdrage van de FRDO. De FRDO heeft een belangrijke rol gespeeld en heeft in

2023 in samenwerking met andere raden een advies opgesteld over het ontwerp van VNR, dat te raadplegen is op de website van de Raad.

2.7. Green Deal | *Follow-up*

Doel: De uitvoering van de Green Deal opvolgen.

Acties: (1) Tijdens de werkzaamheden van de verschillende werkgroepen zal zo nodig de uitvoering van de relevante onderdelen van de Green Deal in België worden bekeken. (2021-2022-2023). (2) Het secretariaat maakt een Green Deal Briefing met relevant nieuws in verband met de Green Deal, en zendt die naar de leden en belangstellenden. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Aan de wekelijkse Green Deal briefing is intensief gewerkt. Deze bereikt consequent meer lezers en krijgt zeer positieve feedback.

Oordeel: Deze actie is zo goed mogelijk uitgevoerd. De Green Deal Briefing is bij veel van onze stakeholders een belangrijk referentiepunt geworden, wat positief afstraalt op de raad.

3. Rechtvaardige transitie naar ecologisch duurzame economieën en maatschappijen voor iedereen

3.1. Rechtvaardige transitie naar ecologisch duurzame economieën en maatschappijen voor iedereen | *Prioriteit*

Doel: De uitvoering van de nationale conferentie voor een rechtvaardige transitie opvolgen, op basis van het opgestelde advies.

Acties: (1) Een advies opstellen over rechtvaardige transitie (2) Meewerken aan de nationale conferentie voor een rechtvaardige transitie. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: De raad heeft verschillende adviezen omtrent rechtvaardige transitie opgesteld. De FRDO speelde ook een sterke rol op de conferentie voor een rechtvaardige transitie van 8 en 9 november 2023.

Oordeel: De raad heeft dit dossier goed opgevolgd in 2023

3.2. Innovaties, gedrag en infrastructuur | *Prioriteit*

Doel: De FRDO zal zich buigen over de concrete verwezenlijking van een rechtvaardige transitie in verschillende sectoren en zal de volgende kwesties behandelen: Wat is de rol van innovaties, onderzoek en opleiding bij de transitie naar een klimaatneutrale economie (uit te splitsen per sector, in de context van duurzame ontwikkeling)?, Wat is de rol van het gedrag?, Wat is de rol van infrastructuren in brede zin: energie (inclusief waterstof), navigatie, spoorwegen, slimme steden...?

Acties: Conferenties/rondetafelconferenties over de genoemde thema's organiseren met deskundigen (met name op Europees niveau, in het kader van de Green Deal), academici en overheidsinstanties. Er zou een globaal overzicht kunnen worden gegeven van de effecten van de verschillende sectoren, alsmede een presentatie van de sectoren waarvoor roadmaps bestaan, die in onderling overleg worden opgesteld (goede praktijken). (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Er werd geen specifiek initiatief voor deze actie genomen.

Oordeel: deze actie is niet uitgevoerd

4. Biodiversiteit en consumptiepatronen

4.1. COP 15 | *Follow-up*

Doel: (COP15). Follow-up van de uitvoering van de COP in België.

Acties: (1) Inforegadering met het kabinet over de opvolging van COP15 in België

Wat is er gedaan: Het secretariaat van de FRDO heeft op 22 juni met het kabinet van minister Khattabi een vergadering gehad over de COP15. In 2024 volgt er een adviesvraag over de herziening van de Nationale Strategie Biodiversiteit.

Oordeel: Deze actie werd met succes uitgevoerd.

4.2. Noordzee | *Follow-up*

Doel: Voorbereiding van de herziening van het beheersplan voor de Noordzee

Acties: Opvolging van het dossier. We blijven het dossier in 2024 verder opvolgen.

Wat is er gedaan: het secretariaat onderhield contact met de administratie en het kabinet over de voorbereiding van het volgende MRP

Oordeel: : Er is een opvolging uitgevoerd. Het advies ter voorbereiding van de herziening van het volgende Marien Ruimtelijk Plan voor de Noordzee wordt in 2024 voorzien

5. Financiering van de transitie naar een koolstofarme en duurzame maatschappij

5.1. Duurzame financiën | *Prioriteit*

Doel: In het kader van de studie van Trinomics 'duurzame financiën' (en de ontwikkeling van de toekomstige federale strategie inzake groene financiering), dialoog tussen de leden over dit thema en nagaan of er gemakkelijk een consensus kan worden gevonden over bepaalde punten (grote principes, ...).

Acties: (1) het opstellen van verschillende adviezen (2) Specifieke evenementen organiseren

(thema's: ESG gegevens, Green budgeting, De rol van publieke investeringsmaatschappijen)

Wat is er gedaan: De werkgroep is op 1 juni 2023 bijeengekomen. De groep is gegroeid door de deelname van nieuwe leden.

Twee conferenties zijn georganiseerd: "How to become sustainable? New perspectives for the transition of corporate and financial actors" (op 23 mei)

"Implementing green budgeting in Belgium: what does it mean?" (op 21 december)

Een conferenties over ESG gegevens werd georganiseerd in 2022.

In juni 2024 zal een conferentie over een onderwerp dat van belang is voor publieke investeringsmaatschappijen plaatsvinden (klimaat en het EU economisch bestuur).

Oordeel: Er vonden constructieve debatten tussen de werkgroep plaats. De georganiseerde conferenties werden gesmaakt door de deelnemers. De publicatie van een federale strategie voor duurzame financiering laat nog op zich wachten.

5.2. Groene fiscaliteit | *Follow-up*

Doel: Dialoog tussen de leden over dit thema organiseren en nagaan of er gemakkelijk een consensus

kan worden bereikt over bepaalde punten (hoofdbeginselen, ...).

Acties: De werkgroep zal bijeenkomen om na te gaan of een consensus gemakkelijk kan worden bereikt met het oog op de opmaak van een initiatiefadvies. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: De kwestie van groene fiscaliteit is behandeld als onderdeel van een verzoek van Minister Khattabi over fiscaliteit voor een rechtvaardige transitie. Op 20 oktober bracht de FRDO hierover een advies uit.

Oordeel: Constructieve debatten over groene fiscaliteit hebben plaatsgevonden als onderdeel van het werk van de Raad over rechtvaardige transitie (zie hierboven, hoofdstuk 3).

5.3. Blockchain | *Follow-up*

Doel: Kennis ontwikkelen over het thema blockchain (contractbeheer, ...) toegepast op duurzame financiën.

Acties: Organiseren van een informatief seminarie. (2022)

Wat is er gedaan: er is niets gebeurd rond dit onderwerp na het seminarie van 2022.

Oordeel: /

6. Innovatieve economische modellen

6.1. Federaal actieplan circulaire economie | *Prioriteit*

Doel: Follow-up van de uitvoering van concrete acties in het kader van het federale actieplan circulaire economie.

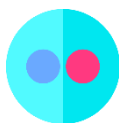
Acties: (1) Via adviezen of rondetafelgesprekken, en op verzoek van de betrokken ministers, samen met de CRB en de NAR de uitvoering van de maatregelen opvolgen in verband met de verschillende punten van het actieplan voor de circulaire economie. (2021-2022-2023), (2) Opvolgen studie circulair bouwen. (2021)

Wat is er gedaan: Er zijn geen specifieke maatregelen genomen.

Oordeel: Er is geen specifieke actie ondernomen.

6.2. Natuurlijke hulpbronnen en energietransitie |

Doel: De behoeften aan natuurlijke hulpbronnen (met name minerale hulpbronnen) voor de energietransitie analyseren en inzicht verwerven in de verschillende uitdagingen die dit inhoudt, met name wat betreft de toegankelijkheid van hulpbronnen. Manieren ontwikkelen om deze uitdagingen aan te pakken (bv. circulaire economie). De beleidsontwikkelingen op dit gebied (bv. batterijen) volgen om te kunnen reageren op eventuele verzoeken om advies.

Acties: Organisatie van een conferentie omtrent een duurzame waardeketen voor batterijen en een conferentie over duurzame mijnbouw

Wat is er gedaan: De 2 geplande conferenties hebben plaats gevonden op 30 mei en 23 oktober..

Oordeel: Deze actie is voltooid.

7. Energie / Klimaat

7.1. Pakket Fit for 55 | *Prioriteit*

Doel: De leden informeren over de verschillende onderdelen van dit pakket, en op verzoek advies verstrekken.

Acties: (1) Organiseren van een informatief seminarie over de verschillende onderdelen van Fit for 55. (2022), (2) Organisatie van uitsluitend voor de FRDO-leden bestemde rondetafelconferenties over bepaalde aspecten in verband met Fit for 55. (2022-2023)

Wat is er gedaan: Er is in 2023 niets rond gedaan.

Oordeel: /

7.2. Voorbereiding van de klimaat-COPs | *Prioriteit*

Doel: De leden informeren over de belangrijkste kwesties en beslissingen van de komende klimaatconferenties, en een advies per COP opstellen uitsluitend over de gedefinieerde aspecten van de agenda van de COP.

Acties: De leden informeren (eventueel tijdens een seminarie). De voorzitter van de werkgroep

energie en klimaat zal een discussiemethode voorstellen. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: De werkgroep is verscheidene malen bijeengekomen om een advies voor de COP28 voor te bereiden.

Oordeel: Deze actie is zo goed mogelijk uitgevoerd.

7.3. Opvolging van het federale energie- en klimaatbeleid |

Prioriteit

Doel: Het energie- en klimaatbeleid op federaal niveau opvolgen, met name in het licht van wat is overeengekomen in het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) en de langetermijnstrategie (2050). Er moet rekening worden gehouden met de context van de Europese Green Deal. Er zal ook een verband moeten worden gelegd met het beleid dat op regionaal niveau wordt gevoerd.

Acties: (1) De beleidsnota's van de ministers van energie en klimaat analyseren, zodra ze gepubliceerd zijn, met betrekking tot de herziening van het NEKP (federaal niveau). Een hoorzitting met politici en administraties over deze kwesties. Opstellen van een advies over de herziening van het NEKP. (2021-2022-2023), (2) Zo nodig deelnemen aan de

'Klimaattafels' die door de minister van klimaat zouden worden ingesteld. (2022-2023), (3) De governance op het gebied van luchtvervuiling analyseren, onder andere inzake de houtkachels. (2021)

Wat is er gedaan: Er zijn verschillende adviezen opgesteld omtrent het NEKP in 2023.

Oordeel: Deze actie is uitgevoerd.

7.4. Mobiliteit en transport |

Follow-up

Doel: Helpen bij de ontwikkeling van een langetermijnvisie voor het spoor via een advies over de Spoorvisie 2040.

Acties: Op basis van adviesaanvragen of andere initiatieven om betrokken te worden vanwege de minister van mobiliteit (Opstellen van een advies over de Visie Spoor 2040; over de andere adviesvragen zal de werkgroep beslissen). (2021-2022)

Wat is er gedaan: Vision Rail 2040 is goedgekeurd; Advies MaaS is goedgekeurd, FOD mobiliteit en vervoer organiseert een conferentie omtrent MaaS in september 2024 waar de FRDO een rol zal spelen.

Oordeel: Deze actie is zo goed mogelijk

uitgevoerd.

7.5. Internationaal spoorverkeer | *Follow-up*

Doel: De belemmeringen voor de ontwikkeling van het internationale spoorvervoer analyseren, met name in het kader van een klimaatbeleid dat een verschuiving van de lucht- en wegvervoersstromen (zowel passagiers- als goederenvervoer) naar het spoor in een internationale context aanmoedigt.

Acties: Op basis van adviesaanvragen of andere initiatieven om betrokken te worden van de minister van mobiliteit. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Er is geen specifiek initiatief genomen voor deze actie in 2023,

Oordeel: /

7.6. Maatschappelijke gevolgen van de elektronische handel en de 'last mile' | *Follow-up*

Doel: De gevolgen van elektronische handel en de "last mile" voor duurzame ontwikkeling

analyseren. Ook de gevolgen analyseren van de gezondheids crisis voor deze aspecten.

Acties: Organisatie van een seminarie of webinar op basis van de adviezen van de bijzondere raadgevende commissies voor distributie en verbruik, en op basis van academisch werk. Tonen van enkele positieve voorbeelden. (2021-2022)

Wat is er gedaan: Op 1 april 2022 werd een webinar over de maatschappelijke gevolgen van e-handel georganiseerd. De deelnemers waren zeer tevreden. Het webinar is beschikbaar op de website van de raad.

Oordeel: De actie werd uitgevoerd.

7.7. Studie over de elektrificatie van de mobiliteit | *Follow-up*

Doel: Analyse van de behoeften op het gebied van elektrische mobiliteit en de maatschappelijke gevolgen daarvan.

Acties: De Climact-studie voor de FRDO wordt afgerond op 30/11/2021. Ze worden gepubliceerd en bekend gemaakt, met name via een webinar (begin 2022), (2021-2022)

Wat is er gedaan: er zijn in 2023 geen acties voor dit onderwerp geweest

Oordeel: /

7.8. Adaptatie aan klimaatverandering

Doel: Dit punt was niet opgenomen in het activiteitenprogramma voor 2022-2023, maar werd toegevoegd naar aanleiding van een verzoek van minister Khattabi om advies over de federale aanpassingsmaatregelen voor 2023-2026.

Acties: (1) Verschillende keren bijeenkomen van de werkgroep adaptatie (2) organiseren van een conferentie in 2024 in het kader van het Europees voorzitterschap over adaptatie

Wat is er gedaan: De werkgroep is verschillende keren samengekomen, Evenement is voorzien voor 22,23 en 24 april 2024.

Oordeel: Deze actie is uitgevoerd.

8. Internationale betrekkingen

8.1. Intern opvolgseminarie over het “Business Partnership Facility” | *Follow-up*

Doel: Het programma “Business Partnership Facility” opvolgen.

Acties: Jaarlijks een hoorzitting organiseren. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Geen actie ondernomen in 2023.

Oordeel: Deze actie zou in 2024 herhaald moeten worden.

8.2. Rondetafelgesprek over de internationale handel | *Prioriteit*

Doel: Zorgen voor een dialoog tussen de leden van de FRDO en de minister die verantwoordelijk is voor buitenlandse handel en/of zijn/haar administratie.

Acties: Rondetafelgesprekken organiseren. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Op 23 juli vond een rondetafelconferentie over internationale handel plaats met minister Clarinval.

Oordeel: Deze actie werd uitgevoerd.

9. Productnormen

9.1. Herziening van de wet op de productnormen | *Follow-up*

Doel: De herziening van de wet inzake productnormen lijkt op de agenda te staan. De werkgroep zou kunnen werken aan een evaluatie van deze herziening.

Acties: Opstellen van een advies na een eventueel verzoek van minister Khattabi. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Er was geen adviesvraag geweest

Oordeel: Actie kon niet worden uitgevoerd.

9.2. Seminarie productnormen | *Follow-up*

Doel: Professor Lavrysen bedanken voor zijn jarenlange betrokkenheid bij de raad, en in verband met de mogelijke herziening van de wet op de productnormen, een seminarie organiseren in 2024 om de kennis van de leden en het grote publiek over deze wet te verbeteren.

Acties: Informatief seminarie. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Hierover zijn in 2023 nog geen concrete afspraken gemaakt.

Oordeel: Deze actie is niet uitgevoerd.

9.3. Adviesvragen | *Follow-up*

Doel: De FRDO spreekt zich uit over de adviesvragen die haar worden toegezonden

Acties: Adviezen maken. (2021-2022-2023)

Wat is er gedaan: Alle adviesvragen werden positief beantwoord. Het was niet altijd gemakkelijk om binnen de door de verschillende ministers gevraagde termijnen adviezen op te stellen, maar alle adviezen zijn tot stand gekomen. Dit zijn:

- het [Advies](#) over het ontwerp van ontwikkelingsplan van het elektriciteitstransmissienet 2024-2034 van Elia en zijn strategische milieubeoordeling,
- het [Advies](#) producten voor eenmalig gebruik
- het [Advies](#) exportverbod van bepaalde gevaarlijke stoffen naar landen buiten de EU
- het [Advies](#) over het ontwerp van de Voluntary National Review 2023
- het [advies](#) het op de markt brengen van stoffen geproduceerd in nanoparticulaire toestand

- het [advies](#) Rechtvaardige transitie: kaderadvies
- het [advies](#) Financiering en investeringen in het kader van een rechtvaardige transitie – luik fiscaliteit
- het [advies](#) Financiering en investeringen in het kader van een rechtvaardige transitie – luik financiering
- het [advies](#) Rechtvaardige transitie: Grondstoffen en energie
- het [advies](#): Nationaal Actieplan van België voor de implementatie van de richtlijnen van de Verenigde Naties inzake ondernemingen en mensenrechten -2023
- het [advies](#) over het Nationaal Actieplan Leefmilieu-Gezondheid 2022-2029

Oordeel: Deze actie is uitgevoerd.

Rondetafel klimaat, 11 juli 2023

ALGEMENE EVALUATIE

2023 was een jaar van veranderingen in de interne werking en het communicatiebeleid van de FRDO.

Ten eerste heeft de FRDO, na de veralgemening van het telewerken in het bedrijf (deze verandering werd sterk versneld door de gezondheids crisis), instrumenten en procedures ingevoerd om fysieke, digitale en hybride vergaderingen te combineren. Dit houdt enige flexibiliteit in voor de organisatoren en voorzitters van vergaderingen, maar maakt het ook gemakkelijker om aan bepaalde activiteiten deel te nemen.

Daarnaast is er een "pool van geassocieerde wetenschappers" opgericht. Dit zijn wetenschappers met banden met een openbare onderzoeks- of onderwijsinstelling die aan bepaalde werkzaamheden van de raad kunnen deelnemen om hun expertise in te brengen.

DUURZAAM BEHEER, PER DOMEIN

Hoe kunnen we als raad een bijdrage leveren aan een duurzame ontwikkeling? We doen dat door het uitbrengen van adviezen ten behoeve van het beleid en het voeren van het maatschappelijk debat. Daarnaast proberen in het beheer van onze werkzaamheden ook zelf het goede voorbeeld te geven. We streven ernaar – met de instrumenten die we hebben – om het intern beheer te verduurzamen. We concentreren ons daarbij op de meest relevante milieuaspecten: vervoer (woon-werk- en zakelijke verplaatsingen) en kantoor (huisvesting en duurzaam aankoopbeleid). Daarnaast streeft de FRDO naar een gezond en aantrekkelijk sociaal klimaat voor haar medewerkers.

Hieronder geven we, per domein, aan hoe we het duurzaam beheer van onze organisatie uitvoeren. Vooraf dient al wel gezegd te worden dat we – door onze locatie in de Financietoren – relatief weinig instrumenten hebben om zelf actief bepaalde elementen te veranderen.

Energie-efficiëntie

Opmerking vooraf

Aangezien de Financietoren geen afzonderlijke elektriciteits-, gas- en watermeters heeft voor elke bewoner, krijgen wij een quotum van het totale verbruik van het gebouw toegewezen, berekend op basis van een verhouding die rekening houdt met de oppervlakte van het gebouw die wij gebruiken ten opzichte van de totale oppervlakte van het gebouw. Aangezien dit quotum minimaal is (0,4%), weerspiegelt de door de gebouwbeheerder meegedeelde evolutie van het verbruik niet de evolutie van het verbruik van de FRDO. Daarom is besloten deze cijfers vanaf dit jaar niet meer te rapporteren, maar zich te concentreren op de maatregelen die het secretariaat van de raad heeft genomen, zowel intern als ten aanzien van de andere gebruikers van de Financietoren.

Verbruik van elektriciteit, gas en water

In april 2022 vroeg het secretariaat aan de Regie der Gebouwen om het verzoek op de agenda van de raad van beheer van de gebouwen te plaatsen om de insteltemperatuur in de wintermaanden te verlagen (om het gasverbruik voor verwarming te verminderen), en de insteltemperatuur in de zomer te verhogen (om het elektriciteitsverbruik voor koeling te verminderen). Hij verdedigde dit ook in de vergadering. Na overleg werd dit overeengekomen en uitgevoerd, enkele maanden voor het besluit van de federale regering van 23 september 2022 om deze maatregelen verplicht te stellen in alle federale overheidsgebouwen.

Als Raad hebben wij geen eigen contract met een leverancier en hebben wij geen invloed op hun keuze. Wij zijn gebonden aan het contract voor het hele gebouw. Voor elektriciteit is het een contract voor 100% groene stroom.

De door het secretariaat gebruikte computerapparatuur is recent en energiezuinig. Elk personeelslid heeft een stekkerblok met een schakelaar waarop alle apparaten zijn aangesloten, zodat het eventuele restverbruik tijdens de inactieve uren kan worden geëlimineerd.

Het personeel (en het schoonmaakpersoneel) is er ook aan gewend de lichten, het kopieerapparaat, enz. zo snel mogelijk uit te schakelen.

Dankzij het nieuwe beleid inzake projectgroepen kunnen e-mails naar veel minder mensen worden gestuurd, waardoor ook ons indirecte energieverbruik daalt.

Het waterverbruik beperkt zich voornamelijk tot het gebruik van de sanitaire ruimtes. Als huurders hebben wij weinig structurele middelen om het verbruik verder terug te dringen.

“How to become sustainable” van 23 mei 2023

Mobiliteit

Alle personeelsleden van het secretariaat van het FRDO komen met het openbaar vervoer naar het werk. Zij krijgen alle daaraan verbonden kosten volledig terugbetaald (individuele jaarabonnementen). Ook voor hun woon-

werkverplaatsingen per fiets krijgen ze een kilometervergoeding. Wanneer zij naar congressen of externe conferenties moeten gaan, gebruiken ze eveneens in principe steeds het openbaar vervoer.

Voor buitenlandse zendingen gebruiken de personeelsleden van het secretariaat van het FRDO, alsook de voorzitter, bij voorkeur milieuvriendelijk vervoer. De trein (2de klasse) wordt dus verkozen wanneer dit mogelijk is.

Elk jaar wordt de door de leden van het secretariaat veroorzaakte uitstoot voor de deelname aan conferenties in het buitenland gecompenseerd. In 2023 werd 6,3 ton CO₂-equivalent gecompenseerd (3 vluchten naar Dubai voor de Klimaatconferentie, 2 vluchten naar Boekarest voor de jaarlijkse EEAC-netwerkbijeenkomst). Dit gebeurde door de financiering van een biodiversiteitsproject.

Er zijn geen volledige gegevens over de verplaatsingen die onze leden doen in het kader van initiatieven van de raad.

Als er dringende leveringen dienen te gebeuren, maakt het secretariaat zoveel mogelijk gebruik van een fietskoeriercoöperatieve.

Thanks to this support

6.3 tonnes of CO₂ emissions

has been removed or reduced from the atmosphere through supporting South Pole's climate action projects:

TONNES	NAME	COUNTRY	TECHNOLOGY
6.3	Rimba Raya Biodiversity Reserve	IDN	(REDD+)

Renat Heuberger
CEO, South Pole

Compensatie van CO₂-emissies door een project voor het behoud van biodiversiteit

Afvalbeheer en materialengebruik

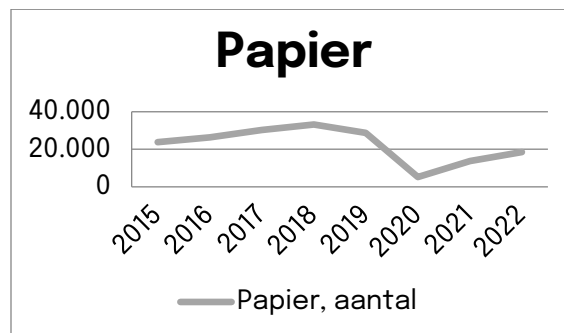
Wij passen een sorteersysteem toe voor het afval dat wij produceren. Papier, plastic, glas, blikjes en restafval worden verzameld in afzonderlijke vuilnisbakken en daarna verzameld door het bedrijf dat ook zorgt voor de recyclage.

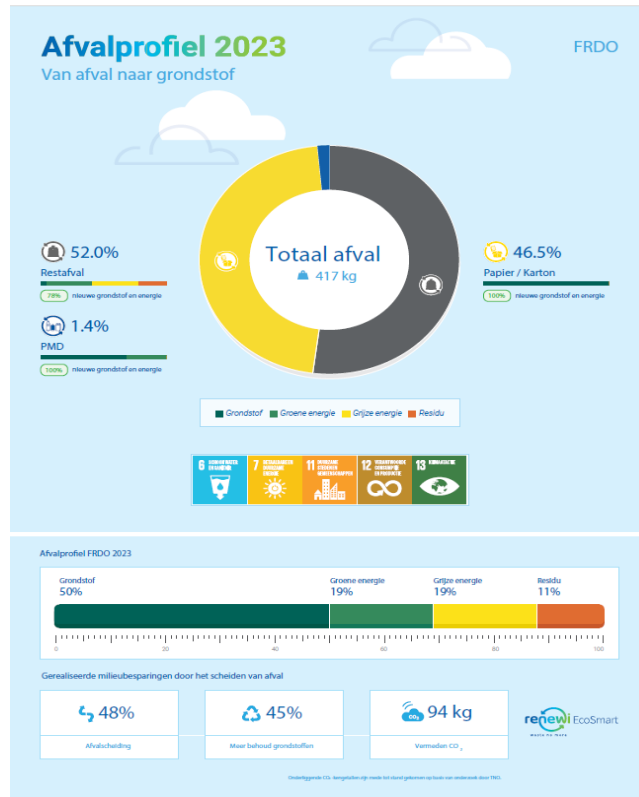
Tot slot wordt ook afval dat als gevaarlijk moet worden beschouwd speciaal behandeld.

Er is geen aparte afvalophaling enkel voor de raad. Er zijn dan ook geen aparte cijfers over de hoeveelheid opgehaald afval. Onze hoeveelheid afval wordt op 0,4% berekend van het totale opgehaalde afval van de finance tower. Onze benaderde hoeveelheid afval was 417 kg. Deze berekening weerspiegelt niet de werkelijkheid maar is een schatting.

De voornaamste grondstof die wij verbruiken, is papier. Ook al spannen wij ons enorm in om zoveel mogelijk op de computer te werken en om de documenten via elektronische weg naar onze leden te sturen, toch moeten wij vaak documenten printen voor een vergadering, bijvoorbeeld wanneer een bijdrage pas kort ervoor is ontvangen. Bovendien moeten wij ervoor zorgen dat onze adviezen worden verspreid bij de ministers, parlementsleden en de verschillende belanghebbende personen. Dit gebeurt soms nog per post, maar meestal elektronisch. Wij beperken evenwel de impact van ons papiergebruik door gerecycleerd papier te gebruiken (onder meer labels FSC, Ecolabel en ISO 14001) en door de documenten recto verso te printen.

Papier	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal	23.890	26.291	30.265	33.215	28.836	5.234	13.777	18.479	19.410

Aankoopbeleid

Bij aankoop van producten wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de milieu-impact van de producten. Voor wat papier betreft, wordt altijd gekozen voor 100 % gerecycleerd papier. Er worden uitsluitend reinigingsmiddelen met ecolabel gebruikt.

Voor wat de drank en eventuele koekjes en chocolade voor vergaderingen betreft, serveert men alleen bio-en of fairtrade-producten. De raad heeft er ook voor gekozen water van de kraan aan te bieden in plaats van water in flessen. Wanneer er een evenement georganiseerd wordt, wordt er zoveel mogelijk met een bio- en/of fairtrade- gecertificeerde traiteur gewerkt. We vragen ook aandacht voor verpakking en afvalpreventie. We kiezen steeds voor een locatie die gemakkelijk bereikbaar is met het openbaar vervoer.

Metalen en transitie op 17 maart 2023

Veiligheid en gezondheid

Veiligheid op het werk

Op 6 juni werd een evacuatieoefening gehouden voor de eerstehulpteams. De onaangekondigde evacuatieoefening voor alle personeelsleden in de Financietoren vond plaats op 3 oktober en verliep goed.

De enige mogelijk gevaarlijke stoffen waarmee in het FRDO-secretariaat wordt gewerkt, zijn afvalproducten (toners, lege inktpatronen). Tot zij worden opgehaald, worden zij op een veilige manier opgeslagen in een lokaal dat afgezonderd is van de bureaus waar de secretariaatsmedewerkers werken.

Op verzoek van het secretariaat werd op 03/09/2020 door een extern bureau een analyse van de binnenluchtkwaliteit uitgevoerd, met vrij positieve resultaten.

Welzijn op het werk

Er wordt alles aan gedaan om de werksfeer in de lokalen van het FRDO-secretariaat zo aangenaam mogelijk te maken. De situering van de kantoren maakt het mogelijk dat iedereen daglicht heeft. Dankzij het dubbel glas kan geluidshinder worden beperkt. In de lokalen staan heel wat groene planten en de personeelsleden kunnen in alle rust eten in een zaaltje dat hun ter beschikking wordt gesteld.

Telewerk werd al vóór 2020 aangemoedigd. Het is nu meer verspreid, met een maximum van 3 dagen per week voor voltijdse werknemers.

Tot slot hebben de medewerkers glijdende werkuren, zodat zij een zekere vrijheid hebben om hun werkrooster aan te passen aan dat van het openbaar vervoer en in functie van hun gezinstoestand.

Interne communicatie

Om ervoor te zorgen dat er een goede interne communicatie is, vergaderen de personeelsleden van het FRDO-secretariaat ongeveer wekelijks op donderdag. Op deze stafvergaderingen worden de agenda's van de verschillende werkgroepen overlopen en worden de nog te verwezenlijken projecten besproken.

Bovendien vindt normaal gezien elk jaar na het zomerreces een stafvergadering plaats buiten de FRDO. Tijdens de stafdag zit het hele team van het secretariaat samen

- enerzijds om te evalueren of het werk van het secretariaat beantwoordt aan de vragen van de leden en stakeholders van de FRDO
- anderzijds om het te hebben over vernieuwende voorstellen voor de werking van de raad.

In 2023 vond de stafdag plaats op 14 september.

Het seminar “Duurzaamheidsgegevens van bedrijven: hoe Europese verslaggeving invoeren?” van
29 september 2022

Vorming en opleiding

Omdat duurzame ontwikkeling een multidisciplinair begrip is dat voortdurend evolueert en waarin regelmatig nieuwe concepten opduiken, moeten de leden van het FRDO-secretariaat op de hoogte blijven over de ontwikkelingen van de thema's die hun aangaan. Bijscholing is dus van essentieel belang om de kwaliteit van de werkzaamheden van het secretariaat te garanderen en zijn taak als kenniscentrum te verzekeren.

Daarom nemen de leden van het FRDO-secretariaat regelmatig deel aan conferenties en congressen over thema's die verband houden met de werkgroep waarin zij actief zijn.

Een van de leden van het secretariaat is ook actief in het trainersnetwerk van de FOD VVVL en het RIZIV en verzorgt daar mee opleidingen (over waarden en deontologisch handelen). Een ander lid van het secretariaat ondersteunt academische activiteiten aan verschillende universiteiten over het thema van de financiering van de transitie.

Loopbaanbegeleiding

In het kader van de evaluatiecyclus die opgezet is binnen de federale overheidsdiensten krijgen alle leden van het secretariaat van de FRDO een plannings- en een evaluatiegesprek. Tijdens die procedure worden de doelstellingen en de middelen om die nog beter te behalen met elk personeelslid besproken en ook geformaliseerd. De mate waarin de doelstellingen zijn gehaald wordt besproken in het evaluatiegesprek. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar het betrekken van iedereen als team bij het werk van het secretariaat, de kwaliteit van de beschikbaarheid van iedereen voor de leden, de administratie en andere actoren die een beroep doen op onze diensten.

De leden van het secretariaat krijgen ondersteuning in de ontwikkeling van hun loopbaan. Zij kunnen desgewenst ook opleidingen volgen.

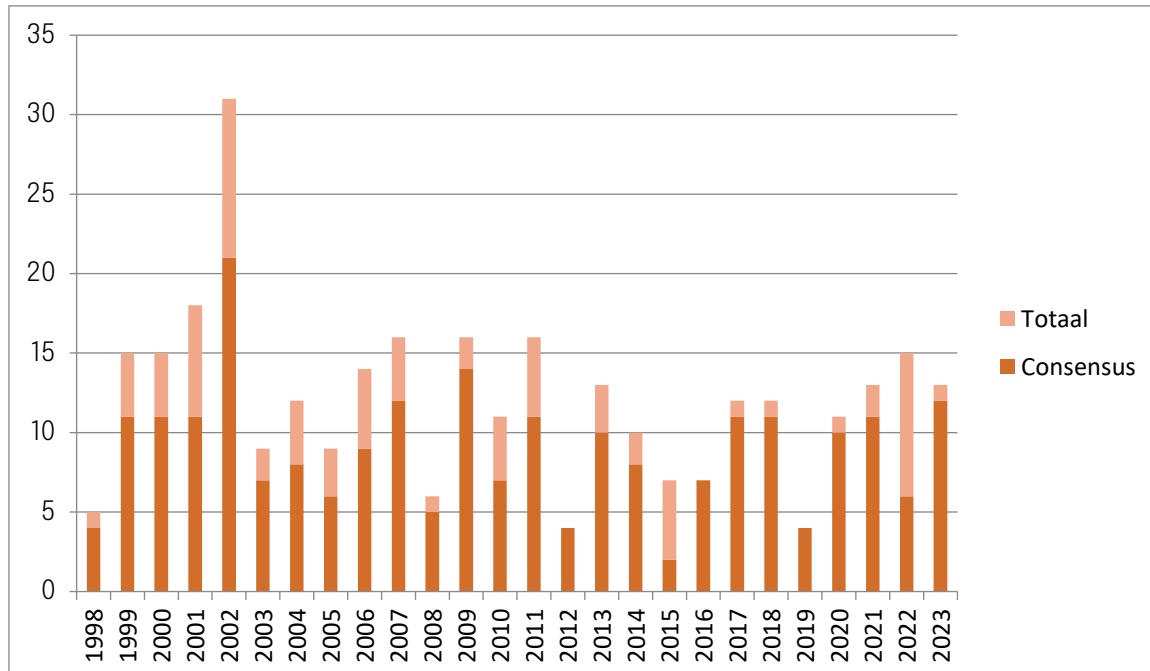
ADMINISTRATIEF VERSLAG

ADVIEZEN VAN DE RAAD

De belangrijkste activiteit van de raad is het uitbrengen van beleidsadviezen op vraag van de federale regering of het parlement, of op eigen initiatief. De werkgroepen van de raad bereiden deze adviezen voor, waarna ze aan de algemene vergadering ter goedkeuring worden voorgelegd. Verdeelde standpunten worden in de adviezen steeds duidelijk weergegeven.

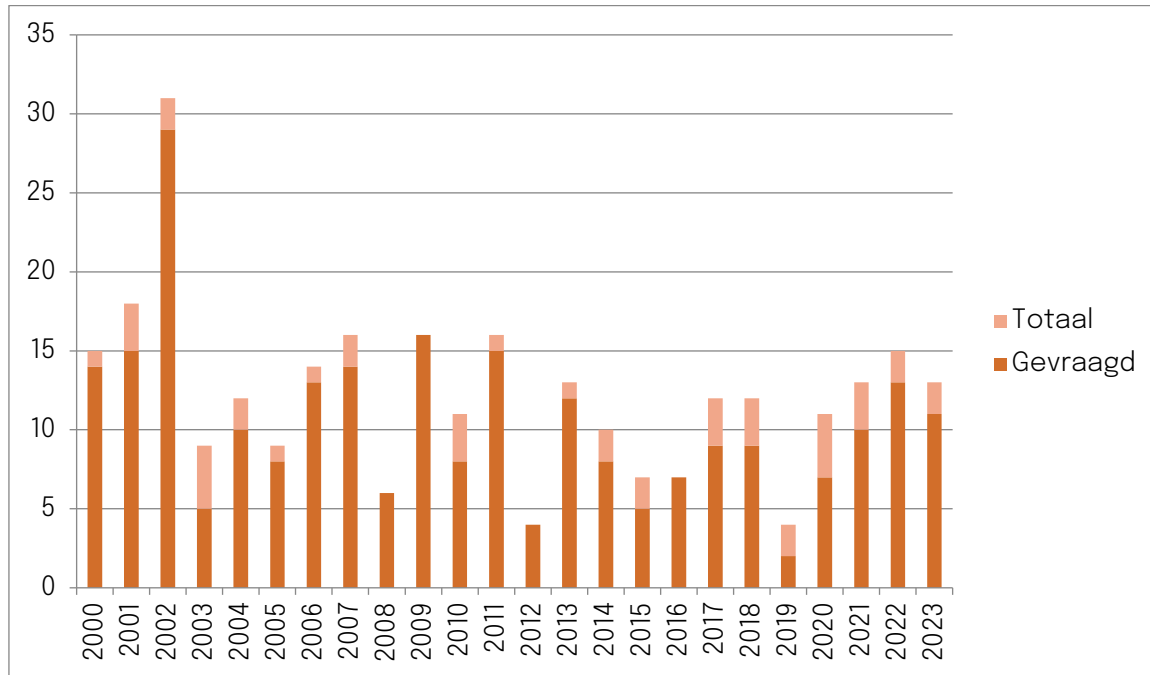
Aantal en consensus

De onderstaande grafiek 1 geeft per jaar een overzicht van het aantal adviezen dat de raad sinds 1998 uitbracht, evenals van de verdeling tussen consensus- en verdeelde adviezen. In totaal gaat het om 313 adviezen of een gemiddelde van 12 adviezen per jaar, waarvan er 232 (of 73 %) met consensus werden goedgekeurd. In 2023 werden 13 adviezen goedgekeurd (waarvan 12 in consensus). Van de 13 adviezen werden er 6 in samenwerking met andere adviesraden gemaakt.

Adviezen op eigen initiatief

De onderstaande grafiek geeft een overzicht van het aantal adviezen dat de voorbije jaren werd uitgebracht op vraag van de overheid en op eigen initiatief. In 2023 heeft de raad twee adviezen op eigen initiatief uitgebracht.

De adviezen van 2023

Hieronder geven we een overzicht van de adviezen die in 2023 werden uitgebracht. Alle adviezen zijn te vinden [op onze website](#).

- Advies over het ontwerp van ontwikkelingsplan van het elektriciteitstransmissienet 2024-2034 van Elia en zijn strategische milieubeoordeling
- Advies producten voor eenmalig gebruik
- Advies over de herziening van het Nationaal Energie Klimaat Plan 2030 (NEKP)
- Advies exportverbod van bepaalde gevaarlijke stoffen naar landen buiten de EU
- Advies over het ontwerp van de Voluntary National Review 2023
- Het op de markt brengen van stoffen geproduceerd in nanoparticulaire toestand
- Rechtvaardige transitie: kaderadvies
- Advies Financiering en investeringen in het kader van een rechtvaardige transitie – luik fiscaliteit
- Advies Financiering en investeringen in het kader van een rechtvaardige transitie – luik financiering

- Advies Rechtvaardige transitie: Grondstoffen en energie
- Nationaal Actieplan van België voor de implementatie van de richtlijnen van de Verenigde Naties inzake ondernemingen en mensenrechten -2023
- Initiatiefadvies ter voorbereiding van de Klimaatconferentie van de Verenigde Naties (COP 28)

Opvolging van de adviezen

Tijdens de eerste Algemene Vergadering van 2024 (14 februari), werd – zoals elk jaar – door regeringsleden of hun vertegenwoordigers een toelichting gegeven bij de opvolging van de adviezen van 2023. Aan alle regeringsleden die een advies hadden aangevraagd, werd ook gevraagd schriftelijk duiding te geven bij hoe ze de adviezen hebben opgevolgd. We zijn nog in afwachting op het document over de opvolging van onze adviezen.

De algemene vergadering van 21 december 2023

INFORMATIE EN COMMUNICATIE

Nieuwsbrieven

De FRDO heeft twee nieuwsbrieven.

- Er is de algemene nieuwsbrief **FRDO-Info**. Die bevat algemene informatie over goedgekeurde adviezen en activiteiten van de raad. De nieuwsbrief wordt verzonden naar zo'n 4.500 bestemmingen. In 2023 verschenen drie nummers in de nieuwe huisstijl. Hierbij staat de informatie over het reilen en zeilen van de raad in beknopte vorm rechtstreeks in een mail, waarbij de lezer kan doorklikken naar de site voor meer informatie.
- Daarnaast is er ook de wekelijkse **Briefing European Green Deal**. Deze nieuwsbrief biedt een beknopt overzicht van relevante informatie die de voorbije week verschenen is rond de Green Deal en rond het duurzame-ontwikkelingsbeleid (beleidsnieuws, acties, persartikelen, analyses, reacties van stakeholders ...), met telkens een hyperlink naar de bron. Die briefing wordt ondertussen vrij ruim verspreid naar een geïnteresseerd publiek en krijgt zeer positieve reacties.

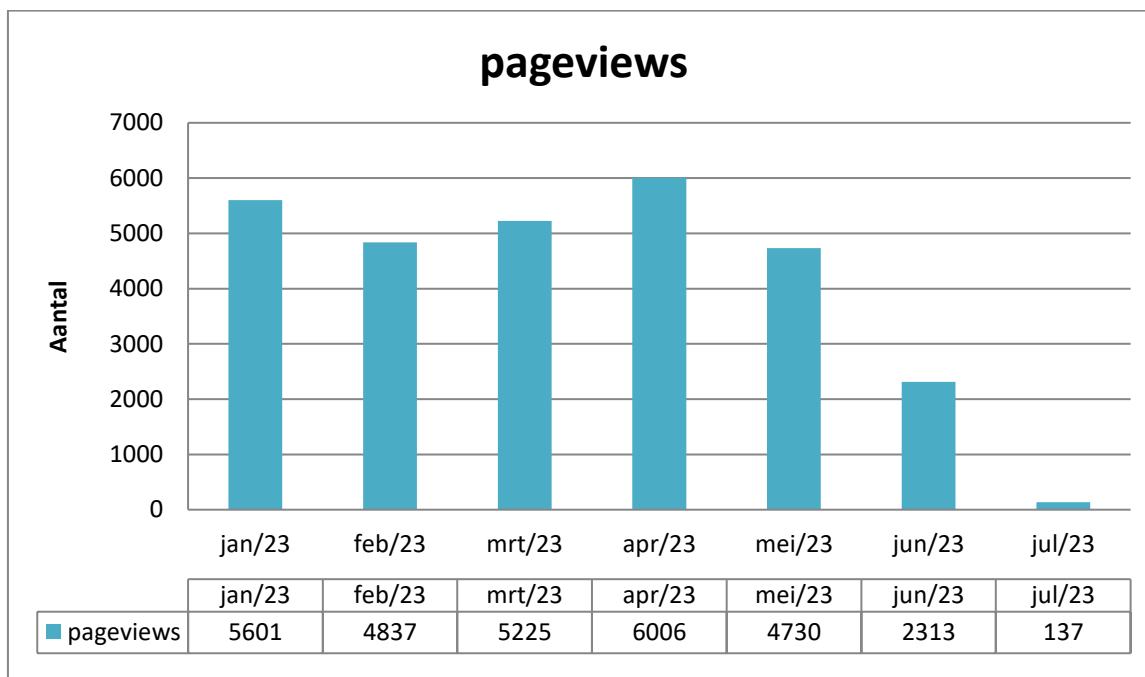
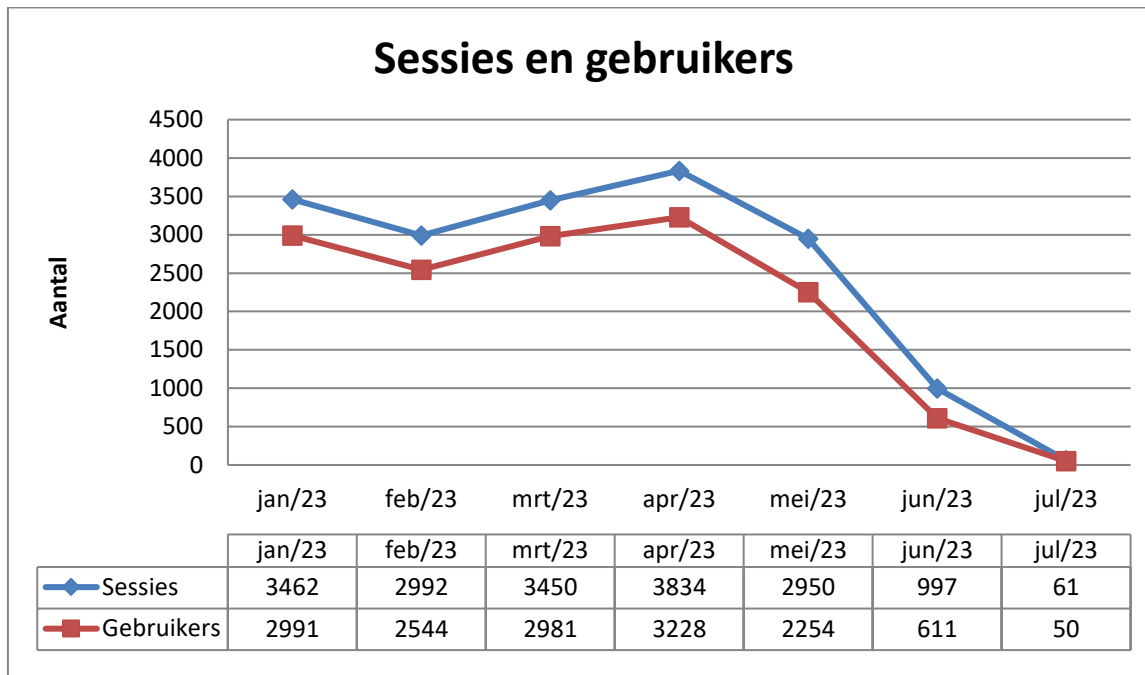
Website, sociale media en pers

De website van de raad biedt informatie over duurzame ontwikkeling en de werking van de FRDO. De geschiedenis, samenstelling en werking van de raad worden toegelicht. Alle adviezen van de raad sinds zijn oprichting zijn er terug te vinden. De site biedt verder een aantal links naar verslagen van onderzoek, fora of andere activiteiten die de raad organiseerde, en ook naar de sites van de leden van de raad.

Onderstaande grafieken geven enkele statistieken voor 2023.

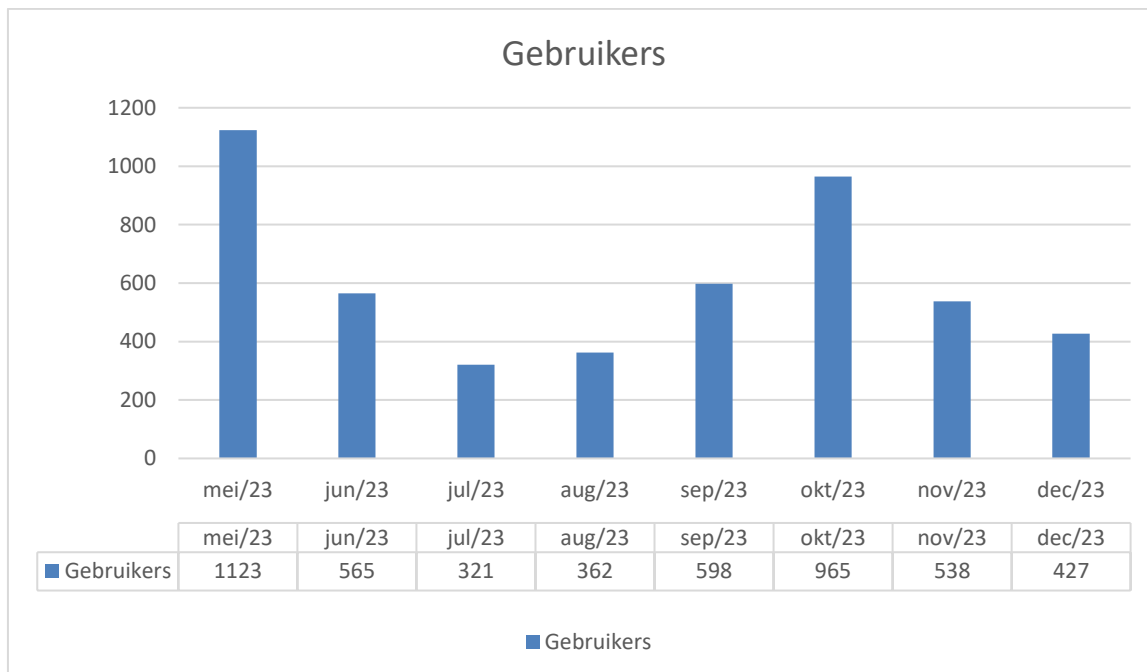
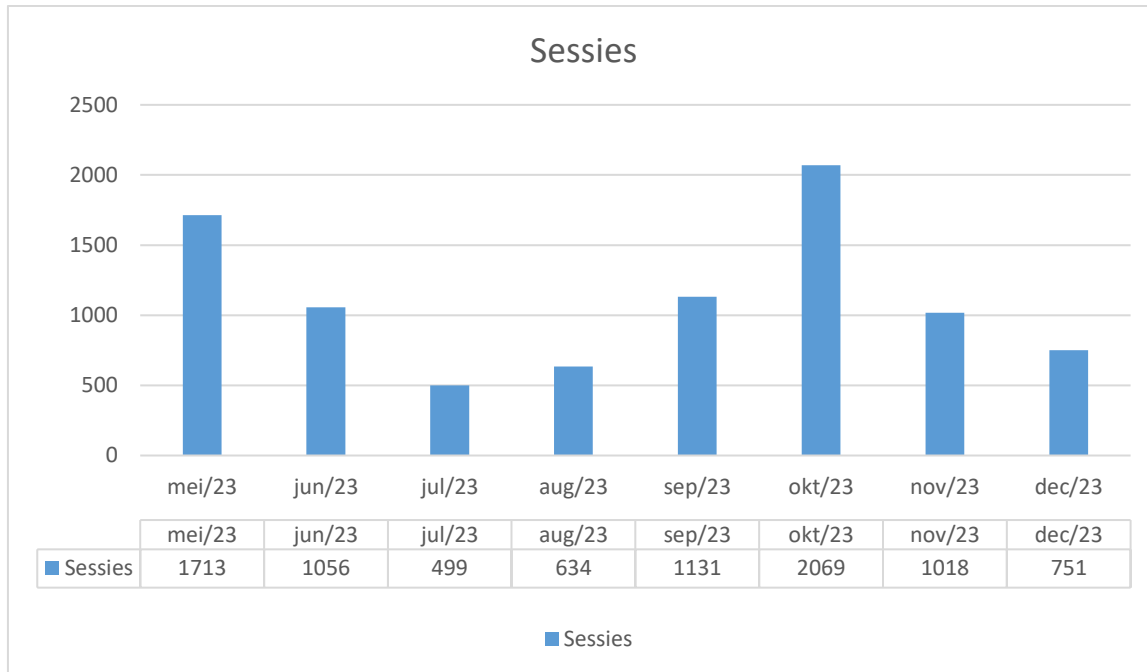
We zijn in mei 2023 overgeschakeld naar een nieuwe manier van statistieken bijhouden. Het jaargemiddelde van 2023 is gebaseerd op de maanden mei tot en met december. Dit cijfer is niet representatief voor de ware cijfers van 2023. Tijdens de vakantie maanden is er altijd een daling in het aantal bezoekers. Nu wegen de vakantiemaanden zwaarder door in de cijfers.

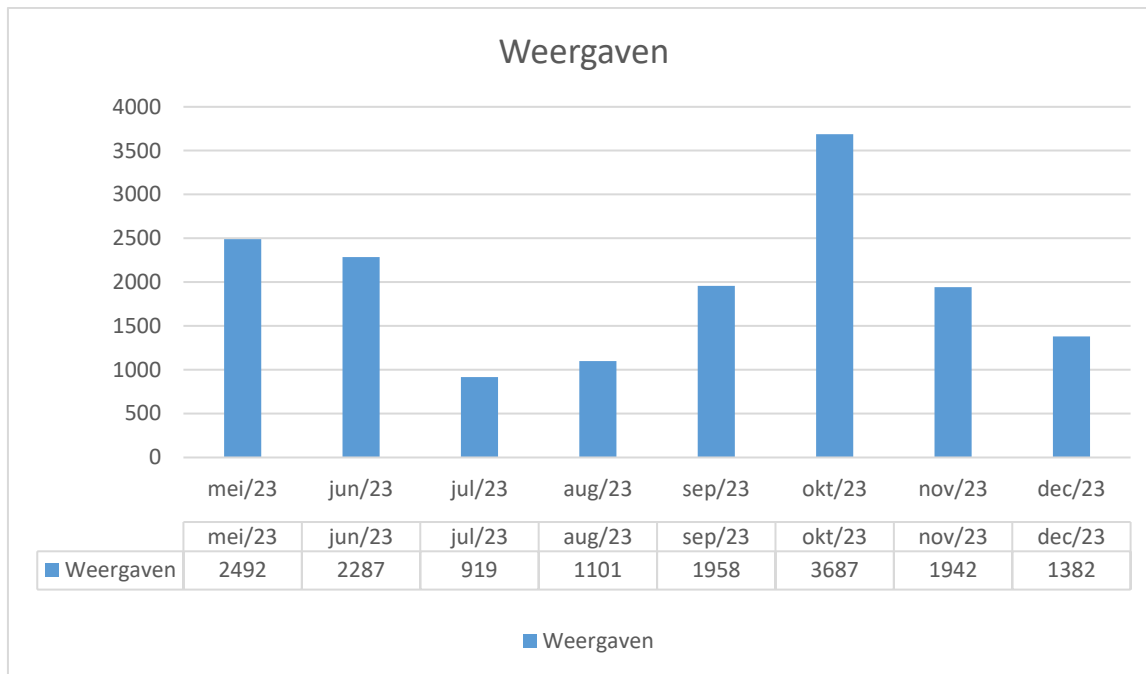
Volgens de oude methode van statistieken

Volgens de nieuwe methode van bijhouden (GA4)

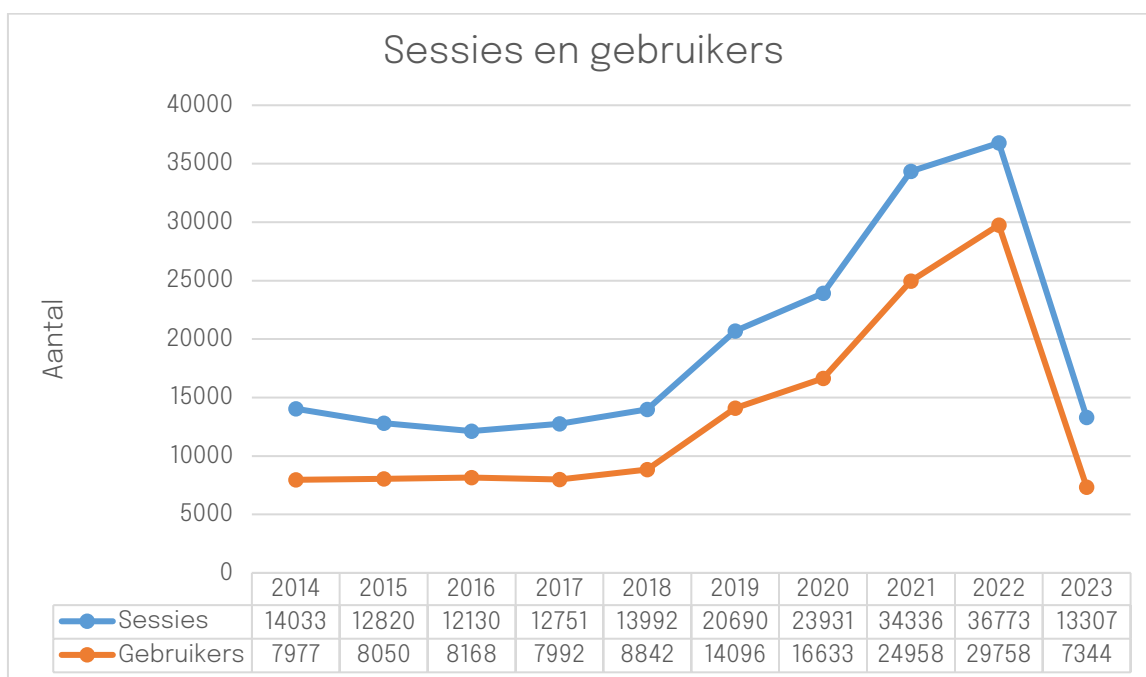

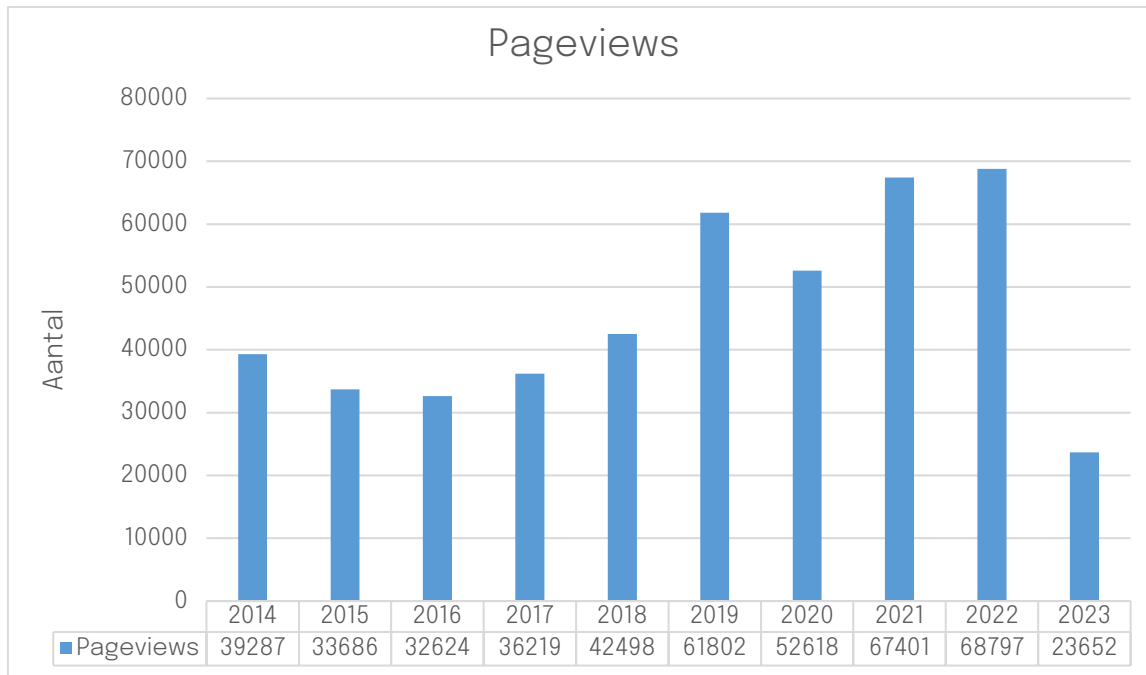

Uit de statistieken van de meest bezochte pagina's blijkt dat vooral publieksactiviteiten veel bezoekers naar onze website halen.

De volgende grafieken geven de ontwikkeling aan van het websitebezoek de voorbije jaren (2014 -2023).

Het cijfer van 2023 is niet 100% representatief voor de ware cijfers van het jaar. Omwille van de nieuwe manier van statistieken bijhouden, zullen vanaf volgend jaar enkel cijfers met de nieuwe methode getoond worden.

Naast de website zet de FRDO ook Facebook, LinkedIn en Twitter in om te communiceren over de activiteiten. De sociale mediakanalen worden nog relatief beperkt gebruikt. Het is de bedoeling om samen met de vernieuwde website en nieuwsbrieven te komen tot een meer actief en eigentijds communicatiebeleid.

Er waren zes persberichten in 2023, meer bepaald over het NEKP, de studie jongeren en klimaat, het advies VNR, het forum jongeren en klimaateducatie, het forum mijnbouw en de adviezen rechtvaardige transitie (dit laatste persbericht werd opgesteld maar uiteindelijk niet gepubliceerd). Deze persberichten werden zowel verspreid via de eigen distributielijst als via het perskanaal van de overheid (Residence Palace International Press Center)

30 jaar FRDO, 23/11/2023

ACTIVITEITEN VAN DE RAAD

Algemene vergadering

De algemene vergadering van 17 februari 2023.

De leden stemmen op de algemene vergadering over de adviezen die door de verschillende werkgroepen werden voorbereid, brengen verslag uit van internationale conferenties, bespreken de planning, beslissen over de organisatie van forumactiviteiten, nemen de eindbeslissing over het jaarverslag, het financieel verslag, de begroting, het jaarprogramma en het programma van de werkgroepen. Daarnaast rapporteren de verschillende regeringsleden of hun vertegenwoordigers aan het begin van elk kalenderjaar over de opvolging van de door de raad uitgebrachte adviezen.

In 2023 waren er twee algemene vergaderingen.

De algemene vergadering van 17 februari 2023

Werk- en projectgroepen, begeleidingscomités

De werkgroepen bestaan uit leden van de raad of hun plaatsvervangers en door hen aangeduide experts. De werkgroepen kunnen ambtenaren en andere deskundigen uitnodigen. De algemene vergadering duidt de voorzitters van de werkgroepen aan op voordracht van het bureau. De werkgroepen bereiden de adviezen voor. Elke werkgroep wordt bijgestaan door een lid van het secretariaat. Er zijn vaste werkgroepen en projectgroepen die voor een specifiek project (advies of activiteit) worden opgestart. Voor studies die door de raad worden uitbesteed aan onderzoekers of voor een traject van activiteiten kan ook een begeleidingscomité worden opgericht.

In 2023 waren de volgende werk- en projectgroepen actief:

- herstelplan
- biodiversiteit en bossen
- innovatieve economische modellen
- internationale betrekkingen
- strategieën
- productnormen
- financiering van de transitie
- energie en klimaat

Die vergaderden samen 59 maal.

Bureau

Het bureau bestaat uit de erevoorzitster (van wie de vertegenwoordiger wordt uitgenodigd voor de vergaderingen), de voorzitter en de ondervoorzitters. (De erevoorzitster en haar vertegenwoordigster hebben geen stemrecht.) Daarnaast vaardigen de werkgeversorganisaties, vakbonden, ngo's milieu en ontwikkelingssamenwerking vertegenwoordigers af om in het bureau te zetelen. Ook de directeur en een lid van het secretariaat nemen deel aan de vergaderingen.

De algemene vergadering heeft het dagelijks beheer van de raad gedelegeerd naar het bureau. Het bureau houdt zich onder meer bezig met de voorbereiding en opvolging van de algemene vergadering, het overmaken van de ontwerpadviezen van de werkgroepen aan de algemene vergadering, de voorstelling aan de algemene vergadering van het jaarverslag en het financieel verslag voor goedkeuring, de selectie van het personeel, het nemen van belangrijke praktische beslissingen en de aansturing van het secretariaat.

In 2023 waren er 9 vergaderingen van het bureau.

Beleidsdialoog en interne informatieve activiteiten

De raad organiseert diverse activiteiten die niet verbonden zijn met het uitwerken van een advies. Het kan daarbij gaan om rondetafelgesprekken waarbij de leden in dialoog kunnen gaan met een regeringslid, informatieve seminars (enkel voor de leden), ...

In 2023 ging het om de volgende initiatieven:

- 17/03/2023 | Metalen en Transitie
- 19 & 20/04/2023 | Opvolgsindicatoren SDG's
- 14/06/2023 | Dialoog VNR
- 22 & 26/06/2023 | Rondetafelgesprekken klimaatstrategie DGD
- 04/07/2023 | Rondetafelgesprek Handelsbeleid
- 18/10/2023 | Climate target
- 07/11/2023 | Rondetafel klimaat
- 14/11/2023 | CCS Conso

Events

De raad organiseert regelmatig publieksactiviteiten, bedoeld voor een ruimer of meer gespecialiseerd publiek. Verslagen, documenten, presentaties en opnames van die events zijn op onze website te vinden.

In 2023 ging het om de volgende events:

- 23/05/2023 | [How to become sustainable? New perspectives for the transition of corporate and financial actors](#)
- 30/05/2023 | [Voor een duurzame waardeketen voor batterijen in België/Europa](#)
- 09/10/2023 | [Jongeren willen deel van de oplossing zijn | klimaat- en duurzaamheidseducatie als sleutelement](#)
- 20/10/2023 | [Duurzame mijnbouw in mijn achtertuin? Analyse en debat over een controversieel onderwerp.](#)
- 23/11/2023 | [Duurzaamheid en klimaat in de literatuur – viering dertig jaar FRDO](#)
- 21/12/2023 | [Implementing green budgeting in Belgium. What does it mean?](#)

Rondetafelgesprek handelsbeleid, 4 juli 2023

Evaluatie activiteiten

De voorbije jaren heeft het secretariaat werk gemaakt van een systeem om de verschillende activiteiten zo goed mogelijk te evalueren. Samengevat voor de 6 events van 2023 kunnen we vaststellen dat er 1177 aanwezigen waren. Digitale evenementen worden gewoonlijk opgenomen en kunnen opnieuw worden afgespeeld. Het werkelijke aantal mensen dat deze evenementen heeft bekeken is dus hoger dan het genoemde cijfer.

Uit de evaluatie blijkt gemiddeld een hoge tevredenheid bij de deelnemers over de activiteiten van de raad. Een overzicht van de belangrijkste elementen van de evaluatie van die initiatieven:

	<i>23/05/23 sustainable</i>	<i>30/05/23 batterijen</i>	<i>09/10/23 Jongeren</i>	<i>23/10/23 Mijnbouw</i>	<i>23/11/23 30 jaar FRDO</i>	<i>21/12/23 Green budgetting</i>
Aantal deelnemers (reëel)			222	120		
Aantal evaluaties			21	44		
Beantwoordt aan verwachtingen?			3.6	4.2		
Keuze onderwerpen			4.1	4.4		
Kwaliteit uiteenzettingen en debatten			3.9	4		
Toepasbaarheid			4.0	3.9		
Gemiddelde evaluatie			3.9	4.1		

How to become sustainable, 23 mei 2023

Vertegenwoordiging

De FRDO is betrokken bij verschillende Europese netwerken op het vlak van duurzame ontwikkeling. Zo is de FRDO lid van de [EEAC](#), het Europese netwerk van adviesraden voor milieu en duurzame ontwikkeling. De leden van het secretariaat volgen regelmatig vergaderingen van de EEAC of geven ondersteuning aan de werkzaamheden van het netwerk.

Daarnaast volgt de raad ook de activiteiten van het [ESDN](#), het Europees netwerk van overheidsdiensten duurzame ontwikkeling, op.

Op nationaal niveau nemen leden van het secretariaat regelmatig deel aan overlegmomenten met beleidsverantwoordelijken van de federale en regionale overheden. Met daarbij onder meer over de Coormulti duurzame ontwikkeling (die de internationale onderhandelingen over duurzame ontwikkeling in het VN-kader opvolgt) en de CCIM (het CoördinatieComité Internationale Milieupolitiek).

De leden van het secretariaat nemen ten slotte ook regelmatig deel aan allerlei conferenties en seminars en worden ook gevraagd voor het geven van lessen of gastcolleges.

FINANCIEEL VERSLAG

Het budget van de raad bedroeg in 2023 € 212.000. Dit bedrag is als volgt verdeeld:

- € 169.000 voor niet-informaticagerelateerde werkingskosten
- € 21.000 voor informaticagerelateerde werkingskosten
- € 17.000 voor investeringen
- € 5.000 voor verplaatsingen en terugbetaling van ADSL en GSM voor telewerk.

Zoals ieder jaar werd een deel van de vastgelegde bedragen van het vorige jaar pas het volgende jaar betaald.

Volgende tabel geeft uitgaven en vastleggingen voor 2023 in detail weer.

BEGROTING 2023		
TOTAAL	€ 212.000	
A. Werking	€ 190.000	
Werking (zonder informatica)		€ 169.000
Werking informatica		€ 21.000
B. Investerings	€ 17.000	
Niet-informatica (meubilair,...)		€ 6.000
Computers, ...		€ 11.000
C. Verplaatsingen, adsl, ...	€ 5.000	
Verplaatsingen, internet personeel		€ 5.000

	Begroting 2023	Uitgaven 2023
A. Werking		
1. Werking (zonder informatica)	€ 169.000	€ 147.105
1.1. <u>Vergoedingen en terugbetaling van onkosten</u>		
Presentiegelden	€ 2.000	€ 1.888
Verplaatsingskosten	€ 1.000	€ 507
Deelname internationale conferenties	€ 30.000	€ 19.578
Vergoeding experts	€ 1.000	€ 1.346
<i>Subtotaal</i>	€ 34.000	€ 23.319
1.2. <u>Lokalen secretariaat</u>		
Onderhoud lokalen	€ 9.049	€ 8.711
Huurlasten Finance Tower	€ 30.000	€ 39.300
<i>Subtotaal</i>	€ 39.049	€ 48.011
1.3. <u>Goederen en diensten (recurrente uitgaven)</u>		
Kleine onkosten dienst	€ 4.000	€ 5.807

Leasing (kopieerapparaat)	€ 1.800	€ 1.361
Vaste telefonie (telefoon + internet)	€ 3.000	€ 2.624
GSM dienst	€ 500	€ 1.052
Kranten, tijdschriften	€ 3.400	€ 2.995
Vertalingen	€ 10.000	€ 470
<i>Subtotaal</i>	€ 22.700	€ 14.310
Recurrente uitgaven (= 1.1 + 1.2 + 1.3)	€ 95.749	€ 85.639
1.4. <u>Goederen en diensten (niet-recurrente uitgaven)</u>		
Recepties, kosten AV en BU	€ 3.000	€ 835
Kleine kantoorbenodigdheden, papier	€ 1.500	€ 730
Opleidingen	€ 1.000	€ 879
<i>Subtotaal</i>	€ 5.500	€ 2.444
1.5. <u>Sensibilisatie en communicatie</u>		
Jaarlijks forum	€ 10.000	€ 6.305
Instrument ondersteuning wettelijke taken FRDO	€ 30.000	€ 4.472
Seminaries, lunchdebatten	€ 12.000	€ 41.244
<i>Subtotaal</i>	€ 52.000	€ 52.021
1.6. <u>Financiële bijdrage</u>		
Bijdrage EEAC	€ 7.000	€ 7.000
<i>Subtotaal</i>	€ 7.000	€ 7.000
Totaal A1	€ 16.249	€ 147.105
Beschikbaar (niet-bestemd / niet uitgegeven)	€ 8.751	€ 21.895
2. <u>Werking informatica</u>	€ 21.000	€ 17.047
Werking informatica	€ 21.000	€ 17.047
Totaal A2	€ 21.000	€ 17.047
Beschikbaar (niet-bestemd / niet uitgegeven)	€ 0	€ 3.953
B. Investerings		
1. <u>Investerings (zonder informatica)</u>	€ 6.0000	€ 2.013
Investerings (zonder informatica)	€ 2.013	€ 2.013
Totaal B1	€ 2.013	€ 2.013
Beschikbaar (niet-bestemd / niet uitgegeven)	€ 3.987	€ 3.987
2. <u>Investerings (informatica)</u>	€ 11.000	€ 6.809
Investerings (informatica)	€ 6.809	€ 6.809
Totaal B2	€ 6.809	€ 6.809
Beschikbaar (niet-bestemd / niet uitgegeven)	€ 4.191	€ 4.191

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 | OVERZICHT VAN DE STAKEHOLDERS

In dit overzicht wordt een beschrijving gegeven van de communicatielijnen met de verschillende belangrijke stakeholders, gezien vanuit de FRDO.

Op geen enkele manier wordt hier een uitspraak gedaan over de stakeholders op zich, de manier waarop ze werken of hun houding tegenover de FRDO. Er wordt enkel gepoogd in kaart te brengen hoe de communicatielijnen lopen, en wat daarover geweten is vanuit het perspectief van de FRDO. Zo moeten bv. gesignaleerde informatietekorten geïnterpreteerd worden als een opdracht voor de FRDO, een opdracht die dankzij het duurzaamheidsverslag kan worden opgenomen. Zo kan de focus verschuiven van de communicatiemiddelen op zich naar de communicatie als geheel, gezien vanuit het perspectief van de belanghebbenden.

- *Leden van de raad.* Met de leden van de raad wordt de communicatie het meest intensief georganiseerd. Via bureau en AV zijn er structurele overlegmomenten. Er zijn regelmatig zendingen van documenten en verslagen voor de verschillende vergaderingen. Er is contact tijdens fora. De verschillende externe communicatiemiddelen zoals de website en de nieuwsbrief hebben ook de leden als doelpubliek. Naast dat alles zijn er vele informele contacten tussen de leden en het secretariaat.
- *Werk- en projectgroepen van de raad.* De werk- en projectgroepen van de raad zijn hoofdzakelijk samengesteld door vertegenwoordigers van of namens de leden. De communicatiemiddelen zijn dus grotendeels vergelijkbaar. In de werkgroepen zijn er wel contacten met externe deskundigen. De feedback met de secretariaatsmedewerkers verloopt vooral via de opmaak van de adviezen en de verwerking van opmerkingen en amendementen.
- *Secretariaatsmedewerkers.* De communicatielijnen verlopen via de dagelijkse contacten op het secretariaat. De wekelijkse stafvergadering is een draaischijf voor uitwisseling van ervaringen en bespreking van de planning en

de uitvoering van taken. Er is verder een evaluatiecyclus, met jaarlijkse evaluatie- en planningsgesprekken. Op die manier is er een ruime mogelijkheid voor terugkoppeling en competentieontwikkeling.

- *Ministers en kabinetten.* Voor een deel zijn de communicatielijnen formeel geregeld. Formele adviesvragen krijgen ook een formeel antwoord, en dat binnen vastgestelde termijnen. Vertegenwoordigers van de kabinetten participeren aan de AV's en soms aan de werkgroepen. Verder zijn er regelmatige contacten via externe vergaderingen, zoals de Coormulti. Naast dat alles zijn er voortdurend ook informele contacten.
- *FIDO (Federaal Instituut Duurzame Ontwikkeling).* Met de FIDO zijn er formele contacten en informele contacten. Er is gemakkelijke en constructieve uitwisseling van informatie. De nieuwsbrieven van de raad worden gelezen en overgenomen. Of er informatietekorten zijn, is niet duidelijk.
- *FOD VVVL.* Voor wat de FOD VVVL betreft zijn er vooral met de stafdiensten formele en informele contacten. Die hebben te maken met de administratieve organisatie en het personeelsbeleid van het secretariaat van de raad. Daarnaast is er ook beleidsmatig overleg over de rol van de raad binnen het geheel van de FOD. Met een aantal ambtenaren of diensten zijn er intensieve contacten (bv. dienst klimaat van de FOD). Of de communicatiemiddelen van de raad alle ambtenaren bereiken die potentieel geïnteresseerd zijn in de werking van de raad en of er informatietekorten zijn, is niet duidelijk.
- *Task Force Duurzame Ontwikkeling.* Met de Task Force DO zijn er formele contacten en informele contacten. Of er informatietekorten zijn en of de informatiemiddelen van de raad voldoende doordringen, is niet duidelijk. FRDO en TFDO worden bij elkaars werkzaamheden betrokken.
- *ICDO.* Met de ICDO zijn er indirecte contacten, vooral via het FIDO. Of er informatietekorten zijn en of een meer actieve communicatiepolitiek nodig is, is niet duidelijk.
- *Kamercommissie energie, leefmilieu en klimaat.* De contacten zijn weinig structureel. Wanneer er overlegmomenten worden georganiseerd, is er ruimte voor uitwisseling. Of alle betrokken parlementsleden voldoende bereikt worden door de communicatiemiddelen van de raad, is onvoldoende duidelijk. Of de gebruikswaarde van de adviezen voor de parlementaire werkzaamheden voldoende benut wordt, is evenmin duidelijk.
- *Federale en regionale adviesraden.* Vooral sinds 2014 zijn de contacten met andere adviesraden nauwer geworden. Zo zijn er verschillende adviezen samen met de CRB, de NAR en de BRC Verbruik gemaakt. Er werd ook samengewerkt voor adviezen en initiatieven met de regionale adviesraden. Communicatie verloopt dus vrij intens via de medewerkers van de secretariaten van de raden. De publicaties van de verschillende raden worden ook gelezen.
- *IMCDO (Interministeriële Conferentie voor Duurzame Ontwikkeling).* De IMCDO betreft de FRDO soms bij de totstandkoming van adviezen of processen van interfederale aard.

BIJLAGE 2 | GRI

Het is voor dit jaar nog niet gelukt het verslag formeel volledig volgens de nieuwe GRI Standards af te werken. Het is de bedoeling dat dat voor het volgende verslag wel zal gebeuren. We beschouwen dit jaarverslag daarom als 'geïnspireerd door de GRI Standards'.

